

NÔI CHỮ QUÊ HƯƠNG

Trần Thành Mỹ

Nghe trẻ em Pháp hát bài vỗ lòng ‘à, bê, xê, đê, ế, ép, g...’ hay Anh ‘ây, bì, xi, đi, ý, ép, dgi...’ mà nhớ đến **mẫu tự** Việt nam. Căn bản viết giống nhau nhưng vì cách phát âm khác nên số lượng cũng du di tùy ngôn ngữ. Tiếng Việt đơn âm có dấu, khác hẳn ngôn ngữ ngoại cùng gốc la tinh, đa âm, có thể do một hay nhiều vần. Như chữ ‘**nghiêng**’ dài nhất tiếng ta chỉ gồm 7 chữ cái, Pháp có ‘*anticonstitutionnellement*’(23), Hòa lan với *paternosterbollekesfabricant* (28)...

Trung quốc viết bằng gạch sỗ tượng hình, như chữ Nôm ta ngày xưa, mỗi từ riêng biệt, phong phú hóa tiếng mình bằng cách ghép chữ vào nhau hoặc với các bộ như bộ ‘mộc’ ‘khẩu’... tạo thành chữ mới. Tuy nhiên, không biết trên thế giới có thứ chữ nào mà nhiều mẫu tự, khi xướng lên, còn có thể đọc được thêm bằng cách khác. Mẫu tự ta, tự nó đã có nghĩa, độc lập đứng một mình cũng tự hào:

‘*Đã mang tiếng ở trong trời đất,
Phải có danh gì với núi sông*’

nên cũng có tên thật tên riêng. Như mẫu tự ‘b’ được đọc ‘bê’, ‘bờ’ đồng thời có hai nghĩa khác nhau.

Vậy nào chúng ta hãy cùng nhau ‘ê a’ lại những chữ cái đầu đời của thuở học trò con:

- **Nguyên âm** ta có 12:

- sáu không dấu: **a, e, i, o, u, y** (i dài hay i grec, đọc I)

- sáu có dấu: **ă (á), â (ớ), ê, ơ, ô, ư**.

- 17 **phụ âm** đơn thường được đọc bằng một hai cách như:

- **b** (bê, bờ),
- **c** (xê, cờ),
- **d** (dê, dờ),
- **đ** (đê, đờ)
- **g** (gê, gờ)
- **h** (hát, hờ),
- **k** (ca, cờ),
- **l** (lờ),
- **m** (em, mờ),
- **n** (anh, nờ),
- **p** (bê dưới) chỉ dùng ở phần cuối chữ, nếu dùng ở đầu phải ghép với h,

- **q** (cu) không bao giờ dùng một mình luôn ghép chung với u,
- **r** (rờ),
- **s** (éch, sờ),
- **t** (tê, tờ)
- **v** (vê, vờ),
- **x** (ích, xờ),

- **nguyên âm ghép** như

-**ai, ao, au, ay**

- **âu, ây**

- **eo,**

- **êu**

- **ia, iu, iê, iêu,**

- **oa, oe, oi, oai, oay, oă**

- **ơi**

- **ôi**

- **ua, ui, uơ, uô, uôi, uy, uyu, uoi, uyê, uâ,**

uây, uê

- **ưa, uơ, ưi, ưu, ưoi**

- **yê, yêu**

- Và **phụ âm ghép** như **ch** (chờ), **gh** (gờ), **kh** (khờ), **ng** (ngờ), **ngh** (ngờ), **nh** (nhờ), **ph** (phờ), **th** (thờ), **tr** (trờ).

- **phụ âm ghép với nguyên âm:**

- **gi** (dờ),

- **qu**(quờ)

Thêm vào đây 5 **dấu**, **hỏi (?)**, **sắc (’)** **huyền (˘)**, **ngã (~)**, **nặng (.)** dành riêng cho tất cả nguyên âm,

Dấu mũ ‘^’ chỉ riêng cho a, e, o, thành â, ê, ô,

Dấu ‘á’ nửa hình mặt trăng đặc biệt trên chữ a thành ă.

Và **dấu móc** cho o, u thành ơ, ư.

Thử nhắm mắt lại tưởng tượng hình dung lắng nghe các em bé bậm môi, nhịu mào đánh vần, tròn mắt đọc lỏm bỏm, ì ạch hay rộn rã theo nhịp thước của thầy cô, các bạn sẽ ngạc nhiên khám phá ra bao điều ngộ nghĩnh, bất ngờ qua bảng chữ cái đầu đời,...

Từ đó bắt nguồn cho lắm chuyện vui, hài hước, thô tục, bao điều tréo cẳng ngỗng, trớ trêu xảy ra. Người Việt ta thường chê, tránh nói tục, nên ‘lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau’. Ngay cả trong văn thơ, ẩn ý chỉ hơi không thanh thôi là bị chê bai chỉ trích như thơ Hồ Xuân Hương chẳng hạn. Thế mà ngay trong mẫu tự căn bản, đã có chữ Q mà các cụ

đồ nho, ‘hiền nhân quân tử’ ai mà chẳng... có... nghèn nghẹn cũng đành đọc chính danh.

- Ba ơi ba, có thư, nhiều thư lắm!
- Bé Tâm vui vẻ nhanh nhẩu cầm xấp thư chạy vào nhà.
- Thư ai vậy con ?
- Con không biết,... tên viết tắt.
- Con cố đọc thử đi.

Bé Tâm không chần chừ đọc một lèo:

Thư thứ nhất N. CH. M. (anh chờ em).

Thư hai N. Q. Trần (anh cu trần).

Thư ba V. S. Q. (vờ sờ cu).

Thư tư T.Q. (tê cu)

Thất kinh, không kịp phản ứng, bịt miệng la con, ông bố khựng lại, chột hiểu ra... cười chây nước mắt.

Thật ra cũng tại cái... chữ này! Nằm yên hiền như bụt, gọi đến hóa phiến hà!

Nhớ lại chuyện kể về tên viết tắt của Thủ tướng Anh Winston Churchill: W.C.. Một hôm có ký giả hỏi W. Churchill về lời phê bình công khai ở Hyde Park của đảng đối lập hàm xúc tinh cách phỉ báng xúc phạm đến tên Ông: “Ông ta chỉ là cái W. C.” (water closet).

Bình tĩnh, hóm hỉnh mỉm cười, W. Churchill phản pháo:

”Đúng thế! Điều này chứng tỏ xác nhận rõ ràng rằng tôi biết lắng nghe, chia sẻ, độ lượng, khoan dung. Ai cũng cần đến tấm lòng rộng mở của tôi, già trẻ gái trai không phân biệt giống màu”.

Vậy suy ra tên Việt ta hay các tiếng gốc mẫu tự la tinh, nếu chỉ viết bằng những chữ cái đầu như T.T.M. chẳng hạn thì được đọc chính danh là ‘tê tê em’ hay ‘tờ tờ mờ’, còn nếu đọc theo kiểu phỏng đoán, đoán mò, do trùng hợp như trên thì đôi khi như lạc vào mê hồn trận. T.T.M. có thể nghĩ là tổng thống Mỹ, tổng tham mưu, thành thật mời, tin tức mình...

Do đó điểm đặc biệt độc đáo của mẫu tự Việt là tự mình chẳng những đã có tên mà còn thêm có nghĩa riêng đặc trưng của mình nữa khác hẳn với chữ cái ngoại hữu danh mà vô nghĩa.

Rảnh rỗi bạn hãy thử bày những cuộc đố vui hay xướng họa bằng mẫu tự. Tùy ngẫu hứng, tưởng tượng, bạn sẽ có những trận cười thoải mái, thích thú giải tỏa bao nỗi niềm,... có khi tự nhiên bật cười thành tiếng một mình như chai sâm banh bật nút nổ vang.

Nhắm đọc lại ta còn cảm nhận tâm tình con người lồng qua bằng chữ cái đầu đời. Lòng nhân đạo hay tình cảm luyến ái giữa nam nữ, anh (N), em (M) được trào dâng bằng mẫu tự, thể hiện qua cử chỉ nhẹ nhàng, rõ ràng không hậu ý, thân mật không lố lăng, thô bạo, như ‘em ngã anh bê’ (M ~ N B).

Cảnh trí hữu tình cũng góp phần không nhỏ vào việc riêng tư, sáng quá gây ngại ngừng, tối mờ thì mè trắng như mè mun, ‘tờ lơ mờ’ (TLM) quả là hợp tình hợp cảnh thơ mộng nhất.

Mức độ thân mật cũng xuống dốc hay leo thang tùy lúc. “Cái thưở ban đầu lưu luyến ấy” qua ‘hỏi’ (?) thăm, ‘nhờ’ (NH) bạn bè mai mối, ‘vờ’ (V) làm quen. Rồi khi “tình trong như đã mặt ngoài còn ‘E’ thì hẹn hò ‘chờ’ (CH) đợi. Và đến lúc “tình nghĩa đôi ta có thể thôi” vì ‘ngờ’ (NG) nhau nên ‘lờ’ (L) nhau từ biệt.

Chỉ cần thay đổi mẫu tự trung gian giữa hai chữ N...M, bạn có ngay một loạt cử chỉ hành động thân mật, hoặc có khi thích nghĩ mà ngại làm theo phong tục Việt nam như O, bê (B), dê (D), rờ (R), sờ (S).

Qua ký hiệu tốc ký đặc biệt đa năng đầy ám hiệu này, chúng ta còn có thể tạo thơ, gây ý nhạc, kích thích, khơi nguồn, truyền tin, bật mí bí mật, bằng nói chữ thân thương:

N Ch M ~ B Đ,
N K N H N V B M.

(Anh chờ em ngã bờ đê,
Anh ca anh hát anh vờ bê em.)

Nghĩ cho cùng, điểm đặc sắc của mẫu tự Việt Nam chẳng những tượng thanh, tượng hình, đa dụng, đầy nghĩa, thâm thúy mà nói chung còn lồng gắn tình yêu nguyên thể, tình người, tình yêu nhân loại, và nói riêng gia đình vẫn là nền tảng cho sự sống còn của thể nhân. Bằng mẫu tự Việt được ví như bọc trứng của Lạc long Quân và Âu Cơ mà mỗi đứa con đều mang tên thật tên riêng cần phải duy trì, phát huy hầu làm rạng rỡ giống dòng Tiên Rồng Hồng Lạc.